

Nr 604

Av herr **Hedlund m. fl.**, *angående jordbrukspolitiken.*

(Lika lydande med motion nr 919 i Första kammaren)

Vid 1967 års riksdag drogs nya riktlinjer upp för jordbrukspolitiken. Besluten dikterades av den socialdemokratiska majoriteten. Från vårt håll anfördes på många väsentliga punkter reservationer och erinringar mot besluten. Det är därför angeläget att redan här slå fast att vi inte står bakom 1967 års riksdagsbeslut om jordbrukspolitiken i alla delar.

Uppenbart är att det går en skiljelinje mellan oss och regeringspartiet i den allmänna synen på jordbrukarna och jordbruksnäringen. Vi ser jordbruket som en av våra viktigaste basnäringar, och vi utgår ifrån att det så skall förbli. Det förhållandet att rationaliseringen kunnat drivas så långt att numera mindre än 5 procent av de yrkesverksamma är sysselsatta inom näringen ändrar inte detta faktum. Indirekt ger jordbruket arbete och försörjning åt många fler. Vi anser det också självklart att jordbruket skall ges sådana allmänna villkor att de som arbetar inom näringen uppnår en arbetsinkomst som är lika stor som inom andra jämförbara näringar. Det är en solidaritets- och jämlikhetsfråga. Genom regeringens nuvarande prispolitik gentemot jordbruket åstadkommes en hård inkomstpress på denna vår största låginkomstgrupp bland de yrkesverksamma. Den målsättning som skrevs in i 1967 års riksdagsbeslut om att jordbrukarna skulle få en ekonomisk standard, likvärdig med den som yrkesutövare inom andra näringar får, har kommit att bli mera en läpparnas bekännelse än verklighet. Inte minst drabbas de småbrukare som på grund av strukturförändringarna i andra delar av näringslivet får allt svårare att erhålla deltidsarbete.

Riksdagsbeslutet 1967 grundades på den föreställningsvärld som byggdes upp inom majoritetsgruppen i 1960 års jordbruksutredning. Grundläggande för denna var att jordbruket var en belastning för samhället och att arbetskraft och övriga resurser i största möjliga grad borde överföras till andra näringar. Härigenom skulle uppkomma överföringsvinster, som beräknades i miljarder kronor, samtidigt som livsmedlen skulle bli billigare. Vi har självfallet aldrig accepterat detta synsätt och de lösliga beräkningar som låg bakom. På denna och en rad andra punkter har också utvecklingen själv redan efter den korta tid som förflutit kullkastat de teser på vilka 1967 års majoritetsbeslut grundar sig. Vår syn — sådan den redovisades vid riksdagsbehandlingen 1967 — har däremot visat sig realistisk.

I motion nr II:1051 till 1967 års riksdag klargjorde vi vår uppfattning om den framtida jordbrukspolitiken. Där underströks bl. a. att det centrala syftet med och

målet för jordbrukspolitiken var att medverka till uppbyggandet av rationella jordbruksföretag med familj jordbruket som riktmärke. Vi vände oss emot den ensidiga synen på produktionsvolymen och motsatte oss att en sänkning av självförsörjningsgraden uppsattes som ett centralt mål. Erfarenheterna sedan 1967 har visat att produktionsmålsättningen verkar förlamande på jordbruksnäringen och utgör ett hinder för ett allsidigt utvecklingsarbete. Vi tog även upp bl. a. konsekvenserna av en fortsatt nedläggning av åker, beredskaps- och försvarssynpunkter, hänsynen till u-länderna, det internationella handelssamarbetet samt jordbrukets roll som lokaliseringsfaktor. Det som där anfördes är fortfarande hållbart, varför det inte finns anledning att här upprepa argumentationen. Vi skall här begränsa oss till några punkter i 1967 års beslut som enligt vår mening i alldeles särskild grad motiverar att desamma och deras praktiska uppföljning tas under omprövning.

Varken inom jordbruksutredningen eller i samband med riksdagsbehandlingen 1967 gjordes klart vad en krympning av självförsörjningsgraden till 80 procent egentligen skulle komma att innebära från olika synpunkter. I dag står klart att denna politik förutsätter att inemot en tredjedel av nuvarande åkerarealer tas ur produktion. Därtill kommer större delen av de ängs- och hagmarker som nu utnyttjas som beten och som utgör ett mycket väsentligt inslag i det öppna kulturlandskapet. De prognoser som framlagts av lantbruksstyrelsen över arealnedläggningen och som ligger helt i linje med den jordbrukspolitiska produktionsmålsättningen visar att åkerarealen i flera län på en tioårsperiod skulle behöva minskas till mindre än hälften. Att allmänheten inte var medveten om dessa konsekvenser visade den häftiga reaktion mot en förbuskning av kulturlandskapet, som RLF-tidningens Sommarextra 1968 utlöste. I denna tidning gavs för första gången allmän spridning av information om vad 1967 års riksdagsbeslut innebär för odlingslandskapet i stort och för enskilda bygder.

Sedan dess har debatten gått vidare och allt fler har kommit till insikt om natur- och miljövårdsfrågornas betydelse för den allmänna välfärden. Vi kan inte acceptera att jordbrukspolitiken bedrivs helt utan hänsyn till konsekvenserna i dessa avseenden. Det är gott och väl att en viss kartläggning nu pågår av vilka åkerarealer som ur naturvårdssynpunkt bör bevaras men som hotas av nedläggning. Men vi anser detta var en bakvänd metod. Konsekvenserna måste klarläggas innan besluten fattas.

I juni 1969 tillsattes en utredning angående stödet till jordbruket i Norrland. Vi hälsar detta med stor tillfredsställelse. Dess tillkomst är dock ett uttryck för att 1967 års beslut inte i tillräcklig grad beaktade förhållandena i Norrland.

Det är uppenbart att en krympning av jordbruksproduktionen i första hand drabbar Norrlandslänen. Samtidigt står det klart att en sådan krympning har särskilt allvarliga verkningar i denna del av landet, eftersom produktionen redan nu är så pass liten och utspridd att svårigheter föreligger att inom rimliga transportavstånd få underlag för förädlingsindustrin. Trots detta spelar jordbruket en mycket stor roll — direkt och indirekt — för sysselsättningen i området. Norrlandslänen har en högre andel sysselsatta inom jordbruket än landet i övrigt, även om man beaktar storstadsregionernas inverkan på riksmedeltalet. Enligt den tidigare åberopade pro-

gnosen över arealnedläggningen skulle åkerarealen i Norrbottens och Västernorrlands län minska med 46 procent, i Jämtlands län med 55 procent och i Västerbottens län med 40 procent. En sådan reducering skulle få ytterst allvarliga konsekvenser och kan inte godtas. Detsamma gäller andra län, som också kunnat väljas som exempel. Samtidigt bör påpekas att om arealnedläggningen blir mindre i Norrland än som förutsatts i prognosen måste så mycket större arealer tas ur produktionen från andra håll för att produktionsmålsättningen skall uppfyllas.

Med det anförda har vi önskat visa att lokaliserings- och glesbygdproblemen i stort sett lämnades utan avseende av riksdagsmajoriteten, när den 1967 behandlade jordbrukspolitiken.

Även på denna punkt synes en omsvängning vara på väg i det att man alltmer börjar inse att det inte går att lämna utvecklingen i glesbygderna vind för våg. Vi anser det nödvändigt att jordbrukets betydelse som lokaliseringsfaktor beaktas på ett helt annat sätt än hittills. Detta innebär i sin tur att jordbrukspolitiken måste regionalt differentieras. Det gäller bl. a. rationaliseringsstödet. I ett land med så varierande förutsättningar för jordbruk som vårt kan man inte över allt tillämpa samma regler för detta. Som ett led i en aktiv näringspolitik måste finnas regionala utvecklingsprogram där jord- och skogsbruket tas in som en viktig del. Stödformerna får därvid anpassas till de speciella förhållanden som råder i olika regioner.

En betydelsefull fråga i detta sammanhang är att rationaliseringsstöd nu inte kan utgå till deltidjordbruk samt att kombinerade jord- och skogsbruksföretag är i ett sämre läge än rena jordbruksföretag. Enligt vår mening bygger detta på en övertro på stordriftens fördelar inom jordbruket. Praktisk erfarenhet visar tvärtom att det går att driva en effektiv produktion även vid mindre enheter. Vi anser att det i många fall är av stort allmänt intresse att deltidjordbruken kan bli bestående och att det därför finns goda skäl att lämna stöd till dessa såväl som till större enheter.

Frågan om rationaliseringsstödet fördelning kan också ses ur en annan aspekt med hänsyn till den senaste tidens utveckling. Jordbruksutredningen utgick ifrån att man genom stordrift inom animalieproduktionen skulle kunna uppnå stora rationaliseringsvinster och sänkta livsmedelskostnader. Under senare tid har uppmärksamheten alltmer riktats på de risker ur miljösynpunkt som dylika anläggningar utgör. Rationaliseringsvinster i produktionsledet görs här till priset av ytterst svåra luktolägenheter och risker för vattenföroreningar. Från länsläkare och hälsovårdsmyndigheter har riktats allvarliga varningar mot denna utveckling. Särskilt beträffande fjäderfä har från många håll satts i fråga om djurens behandling är rimlig och om de inte utsätts för en alltför hård drivning. Det är i hög grad tveksamt om dylika produktionsformer skall omhuldas av statsmakterna. Häremot talar också att det bör undvikas att växtodling och animalieproduktion företagsmässigt skiljs från varandra.

Vår neutralitetspolitik förutsätter en försörjningsberedskap som gör oss oberoende av andra vid avspärrning. Jordbruksutredningen ansåg sig kunna konstatera att en tillfredsställande beredskap kunde ernås vid en 80-procentig självförsörjningsgrad, förutsatt att beredskapslagringen ökades väsentligt. Vår självförsörjningsgrad med livsmedel är för närvarande drygt 90 procent vid normalskörd. För vissa produkter

är vi dock beroende av import, och vi är dessutom starkt importberoende i fråga om livsviktiga förnödenheter, bl. a. kraftfoder och gödselmedel. Därför krävs en omfattande beredskapslagring. Tyvärr existerar inte denna i dag. I jordbruksnämndens utredning "Översyn av försörjningsberedskapen inom livsmedelsområdet", som den 3 september 1969 överlämnades till regeringen, heter det bl. a.:

"Sedan 1950 då jordbruksnämnden inrättades och riktlinjerna för nämndens beredskapsuppgifter drogs upp har förutsättningarna för livsmedelsberedskapen i avgörande grad försämrats."

De förslag till förstärkning av livsmedelsberedskapen som jordbruksnämnden framlagt har avvisats i årets statsverksproposition. Det visar att regeringen inte ens är beredd att ta kostnaderna för den livsmedelsberedskap som redan dagens produktionsvolym motiverar. Oss förefaller det mycket sannolikt att man från regeringspartiets sida kommer att bli ännu ovilligare att ta de väsentligt högre beredskapskostnader som en ytterligare sänkt självförsörjningsgrad skulle nödvändiggöra. Regeringen synes således inte beredd att betala räkningen för den egna politiken.

Det bör i detta sammanhang tilläggas att beredskapsfrågan blir ännu allvarligare sedd ur regional synvinkel. Många områden, som är avsedda som evakueringsorter i en skärpt situation, riskerar att bli nästan helt utan jordbruksproduktion. Den blir i stället koncentrerad till slättbygdsområden som i en konfliktsituation kan väntas bli invasionshotade.

Sedan 1967 har inträffat ytterligare en omständighet som ändrar förutsättningarna för riksdagbeslutet om jordbrukspolitik. En grundtanke var att man genom att ge utrymme åt import till världsmarknadens mycket låga priser genomsnittligt skulle kunna sänka livsmedelspriserna för konsumenterna. I detta syfte diskuterades exempelvis ett slopande av gränsskyddet på sockerbetsodlingen, vilket skulle framtvunga en nedläggning. De vid denna tidpunkt mycket låga världsmarknadspriserna på socker skulle därigenom komma konsumenterna till godo. Vad man särskilt tryckte på var att utrymme skulle ges för import från u-länderna. Beslutet innebar emellertid en krympning av odlingen till ca 40 000 hektar. Detta har inneburit en ökad produktion av framför allt spannmål på de arealer som förut använts för sockerbetsodling. Genom svårigheten att avsätta spannmålsöverskotten har denna krympning av betodlingen åstadkommit betydande problem för jordbruket även inom andra områden än betodlingsdistrikten. Den har bidragit till en ökning av en förlustbringande spannmålsexport.

Då prisbildningen för sockerbetsodlingen numera i stort sett anpassats efter EEC-mönster finns inte längre de motiv för krympning av odlingsarealen som anfördes år 1967. Vi är medvetna om det flerårskontrakt som slutits på detta område men anser att i god tid innan detta utlöper frågan om en utökad inhemsk sockerproduktion bör upptagas till prövning.

Den här refererade motiveringen för en krympning av jordbruksproduktionen synes inte längre vara aktuell. I förhandlingarna om Nordek är nämligen en av de grundförutsättningar som regeringen är beredd att acceptera att supplementimporten skall tas från Danmark och betalas med samma pris som till de svenska producen-

terna. På det sättet utestängs u-länderna från möjligheten att exportera jordbruksprodukter till Sverige, och de svenska konsumenterna får ingen sänkning av livsmedelspriserna utöver vad som kan uppnås genom en ytterligare inkomstpess mot jordbrukarna. Det enda motivet för krympningen blir då att man önskar ge Danmark ett ökat marknadsutrymme. Här skall endast slås fast att detta motiv för att reducera åkerarealen i vårt land med en tredjedel och låta stora delar av vårt odlingslandskap förbuskas och förslummas har en helt annan valör än de vinster som förespeglades konsumenterna inför 1967 års riksdagsbeslut. Det kan enligt vår mening inte accepteras att Nordek får bli en belastning för svenskt jordbruk eller någon annan del av vårt näringsliv.

Vi har här anfört en rad omständigheter som enligt vår uppfattning rubbat förutsättningarna för 1967 års jordbrukspolitiska beslut. Det skulle i och för sig motivera en allmän omprövning. Emellertid ger riksdagsbeslutet genom sina allmänna formuleringar ett ganska stort utrymme för skilda tolkningar och därmed för den praktiska tillämpningen. De ändrade förutsättningarna bör därför i första hand föranleda justeringar i detta avseende. Enligt vår mening bör riksdagen ge anvisningar härom bl. a. på grundval av vad som här anförts. Vi anser sålunda att en ny omfattande jordbruksutredning för närvarande inte är påkallad. Det kan för övrigt sättas i fråga om jordbruksutredningar av sedvanlig typ är tidsenliga. Vi finner det emellertid angeläget att en kartläggning sker av de beslut som träffats av riksdagen vid olika tillfällen och de förordningar och tillämpningsföreskrifter som utfärdats, vilka berör jordbrukspolitiken. Genom en dylik kartläggning bör det bli möjligt att få en helhetsbild, som kan ligga till grund för en prövning av huruvida de olika besluten och bestämmelserna står i samklang med varandra och av vilka luckor det finns som bör täppas till. Först sedan man fått den helhetsbild som vi efterlyser är det möjligt att utforma en konsekvent närings- och regionalpolitik i vilken jordbrukspolitiken bör vara en integrerande del.

Med hänvisning till det anförda får vi hemställa,
att riksdagen måtte

1. godkänna de grunder och riktlinjer som ovan angivits för tillämpningen av 1967 års jordbruksbeslut; samt
2. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om kartläggning av olika beslut, förordningar och tillämpningsföreskrifter på det jordbrukspolitiska området samt av deras verkningar i förhållande till varandra i syfte att skapa en helhetsbild för bedömning av jordbrukspolitiken i enlighet med motionen.

Stockholm den 28 januari 1970

<i>Gunnar Hedlund (cp)</i>	<i>Thorbjörn Fällidin (cp)</i>	<i>Johannes Antonsson (cp)</i>
<i>Nils G. Hansson (cp)</i> i Skegrie	<i>Lars Eliasson (cp)</i> i Sundborn	<i>S. G. W. Wahlund (cp)</i>
<i>Sven Vigelsbo (cp)</i>	<i>John Eriksson (cp)</i> i Bäckmora	<i>Gunnar Larsson (cp)</i> i Luttra